

Eindelijke toezicht op Vlaamse jeugdvoorzieningen voor vrijheidsbenemende opvang

KATKA STERKENS^a

^a Bachelorstudente Criminologie en Stagiaire, Institute for International Research on Criminal Policy (IRCP), Vakgroep Criminologie, Strafrecht en Sociaal recht, Universiteit Gent (corresp.: katka.sterkens@ugent.be)

Op woensdag 25 januari 2017 heeft het Vlaams Parlement tijdens een plenaire vergadering haar goedkeuring gegeven aan de oprichting van een Commissie van toezicht bij het Kinderrechtencommissariaat.¹ Na een kleine vijf jaar discussiëren, komt er nu een commissie die zal fungeren als onafhankelijk toezichtsorgaan op alle Vlaamse voorzieningen voor vrijheidsbenemende opvang voor kinderen en jongeren. Een dergelijk orgaan bestond reeds voor volwassenen die met vrijheidsberoving geconfronteerd zijn, aangezien er sinds 2003 bij elke gevangenis in België een Commissie van toezicht werd opgericht. Deze Commissie van toezicht bij het gevangeniswezen werd opgericht door het K.B. van 4 april 2003 tot wijziging van het K.B. van 21 mei 1965 houdende algemeen reglement van de strafinrichtingen. Ook de Basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerde regelt dit onafhankelijk toezicht. Deze laatste werd met de wet van 25 december 2016 op verschillende vlakken gewijzigd.² Hieronder viel ook de afdeling over de Commissie van toezicht. Hoewel de bepalingen uit dit gedeelte nog niet in werking zijn getreden bij gebrek aan een koninklijk besluit tot uitvoering ervan, getuigt de wijziging wel van een veranderde toekomstvisie. Hiermee zal dan ook steeds meer rekening gehouden moeten worden.

In deze rubriektekst zal kort worden toegelicht wat het belang is van dergelijke externe controle. Verder zal de werking van de reeds bestaande commissie bij het gevangeniswezen worden toegelicht. De Commissie van toezicht bij het Kinderrechtencommissariaat kan als beginnend toezichtsorgaan immers leren van de reeds bestaande commissie. Deze laatste heeft doorheen de jaren heel wat expertise vergaard en is zo een aantal kinderziektes te boven gekomen. Het is dan ook nuttig om de werking van de verschillende commissies te bekijken en zo het beste van twee werelden met elkaar te verzoenen.

HET BELANG VAN EXTERNE CONTROLE BIJ VOORZIENINGEN VOOR VRIJHEIDSBENEMENDE OPVANG VOOR KINDEREN EN JONGEREN

Iemand van zijn vrijheid beroven is een zeer ingrijpende gebeurtenis. De persoon wordt onderworpen aan een regime waarin hij afhankelijk is van het functioneren van anderen in een institutioneel machts- en gezagskader. Dit is voor kinderen en jongeren in een gesloten of een besloten voorziening niet anders. Het is dan ook belangrijk toe te zien dat zij correct worden behandeld en dat zij hun stem kunnen laten gelden bij problemen. DAEMS (2009) merkt in dit verband op dat personen die zich in een ondergeschikte en afhankelijke positie bevinden, met bijzondere noden kunnen zitten. Hun individuele belangen worden mogelijk wel eens ondergeschikt gemaakt aan het belang van de instelling. Hierdoor ontstaat de noodzaak tot onafhankelijk toezicht. Een voorziening die enkel geïnspecteerd wordt door

1 Decreet van 25 januari 2017 houdende wijziging van het decreet van 15 juli 1997 houdende oprichting van een Kinderrechtencommissariaat en instelling van het ambt van Kinderrechtencommissaris, van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp en van het decreet van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp, met het oog op de organisatie van het externe toezicht en de externe klachtenregeling bij voorzieningen voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren, *BS* 3 februari 2017, 633/6.

2 Wet van 25 december 2016 tot wijziging van de rechtspositie van de gedetineerden en van het toezicht op de gevangenen en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *BS* 30 december 2016.

de eigen administratie, is niet in staat tot een objectief resultaat te komen. Er is geen enkele tegenindicatie om – naar analogie met van hun vrijheid beroofde volwassenen – een toezicht te voorzien voor kinderen en jongeren in een voorziening voor vrijheidsbenemende opvang.

De bestaande ‘controlelacune’ wordt opgevuld door het decreet van 25 januari 2017, houdende het externe toezicht en de externe klachtenregeling³ bij voorzieningen van vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren.

SAMENSTELLING VAN DE COMMISSIES

De nieuw op te richten Commissie van toezicht bij de jeugdvoorzieningen krijgt onderdak bij het Kinderrechtencommissariaat. Ze zal bestaan uit twaalf maandcommissarissen die worden bijgestaan door een voorzitter, de kinderrechtencommissaris.

Anders dan bij de Commissie van toezicht bij het gevangeniswezen zijn er geen formele vereisten over de beroepskwalificaties van de leden. Voor de 31 Commissies van toezicht bij het gevangeniswezen geldt immers niet alleen dat elke commissie moet bestaan uit minimum 6 en maximum 12 leden, maar ook dat onder deze leden er minstens één lid arts, één lid advocaat, en één lid van de zittende magistratuur moet zijn.

WERKING VAN DE COMMISSIES

De nieuw op te richten Commissie van toezicht bij de jeugdvoorzieningen zal elke maand een maandcommissaris aanduiden. Die maandcommissaris bezoekt één van de twaalf voorzieningen of afdelingen zoals opgenomen in artikel 2, 6° van het decreet van 15 juli 1997. Deze doet dit in principe alleen, maar de Commissie van toezicht kan ook beslissen om verscheidene maandcommissarissen af te vaardigen. Door te praten met zowel de jongeren, als met hun opvoeders en de directie, wil de commissie toekijken op het goed verloop van zaken binnen de instelling. Zij kan bovendien optreden als verbindingspersoon bij mogelijke conflicten.

De Commissie van toezicht bij het gevangeniswezen werkt gelijkaardig, zij het dat daar stevast in duo's gewerkt wordt. Zij duiden elke maand immers twee maandcommissarissen aan die, naast de algemene maandelijks plenaire vergadering, eenmaal per week de gevangenis bezoeken. Zij nemen er kennis van klachten, vragen of opmerkingen die door gedetineerden werden ingezonden naar de commissie. De maandcommissarissen proberen deze in de mate van het mogelijke op te lossen door gesprekken te voeren met gedetineerden en de directie. Op deze manier werkt de Commissie van toezicht niet contraproductief, maar als een tussenschakel tussen de gedetineerde en de directie. Een goede verstandhouding tussen de verschillende actoren is immers een voorwaarde voor een vlot verloop van zaken.

Een eerste belangrijk verschil tussen de twee is dus dat de Commissie van toezicht bij de gevangenis elke maand twee maandcommissarissen aanstelt en de Commissie van toezicht bij het Kinderrechtencommissariaat slechts één. Hoewel die laatste ook kan beslissen een tweede af te vaardigen, is dit niet de standaard regeling. Werken in een duo kan echter een meerwaarde betekenen. Niet alleen zijn er twee extra ogen en kan er overlegd worden, ook het veiligheidsaspect speelt mogelijk een rol.

Een tweede belangrijk verschil is bovendien dat er bij de Commissie van Toezicht bij de gevangenis wekelijks een maandcommissaris aanwezig is en er maandelijks overlegd wordt. Bij de nieuwe commissie zal dat bezoek maandelijks zijn en is er geen plenair overleg

³ Het klachtenrecht van kinderen en jongeren valt buiten het bestek van dit artikel.

voorzien. Vaker aanwezig zijn, betekent dat er sneller kan gereageerd worden op problemen. Overleggen in een multidisciplinair team biedt daarenboven heel wat voordelen. Het is dan ook te overwegen dat de nieuwe Commissie van toezicht bij het Kinderrechtencommissariaat rekening houdt met deze *good practices*.

OPSTART IN HET NAJAAR

Het Kinderrechtencommissariaat lanceerde in maart van dit jaar een publieke oproep om maandcommissarissen aan te werven. Anders dan uit de tekst van het decreet afgeleid zou kunnen worden, is men op zoek naar 12 maandcommissarissen. Hoewel het jammer was dat er bij de finalisering van de tekstversie van het decreet geen rekening gehouden werd met de vorig jaar opgerichte proeftuinvoorziening “De Leemwinning” in Mechelen, is het hoopvol dat er bij de samenstelling van de Commissie voldoende flexibiliteit aan de dag gelegd zal worden. Naast een maandcommissaris voor de 10 voorzieningen opgenomen in artikel 2, 6° van het decreet, zal er niet alleen gezocht worden naar een maandcommissaris voor de voorziening in Mechelen, maar ook alvast naar iemand voor “Proeftuin De Overstap” in Antwerpen waar er vanaf september 2017 ook een afdeling voor meisjes van start gaat. Er kwam heel wat belangstelling vanuit verschillende hoeken waardoor er werd gestart met het selectieproces. Het Kinderrechtencommissariaat hoopt in juni een eerste samenkomst te houden met de verschillende maandcommissarissen om zo in het najaar van 2017 de eerste bezoeken te plannen. De nieuw samengestelde ploeg wordt alvast een vlotte start toegewenst.

REFERENTIES

DAEMS, T. (2009). Editoriaal. Waarom onafhankelijk toezicht op vrijheidsberoving in ons aller belang is. *Fatik: Tijdschrift Voor Strafbeleid En Gevangeniswezen*, (123), 3.